



## Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı: Beklentiler ve sorunlar



**Gelişmiş ülkelerin çoğunda sağlık bilimleri alanında üst düzeyde araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerinin yürütüldüğü Ulusal Sağlık Enstitüleri ya da benzer isimlerle anılan merkezler bulunuyor ve ülkemizin de bu kapsamda hizmet veren bir kuruluşunun olması büyük önem taşıyor.**

Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı'nın (TÜSEB) kuruluşu ve görevleri ile ilgili kanunun 26 Kasım 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile merkezi İstanbul'da olan ve bünyesinde 6 enstitüyü barındıran bu yapının kuruluşu tamamlandı.

TÜSEB sağlık bilimleri alanında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun belirlediği öncelikleri ve kalkınma hedeflerini dikkate alarak, ülkeye ve insanlığa hizmet edecek yeni teknoloji ve ürünlerin geliştirilmesini ve üretimini sağlamayı, kendi bünyesinde ya da kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliği ile Ar-Ge faaliyetleri yapmayı, ülkemizde sağlık bilimleri alanında yapılan Ar-Ge çalışmalarını koordine etmeyi, desteklemeyi ve bu faaliyetlerin verimli şekilde yürütülebileceği ortamları hazırlamayı amaçlıyor. Bu amaçların tümü oldukça değerli ve yerinde olmakla beraber, kanunla tanımlanan TÜSEB yapılanmasının kurumun bu hedeflere ulaşmasını sağlaması oldukça güç gözüküyor.

### Alan belirlemesi için ön çalışma yok

TÜSEB kanunu altı enstitüyü kuruluş aşamasında tanımlayarak Başkanlığın öncelikli hedeflerini belirlemiş bulunuyor: Türkiye Kanser Enstitüsü, Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü, Türkiye Biyoteknoloji Enstitüsü, Türkiye Anne, Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü, Türkiye Kronik Hastalıklar Enstitüsü, Türkiye Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Enstitüsü.

Sağlık Bakanlığı'nda yapılan açıklamalarla da, ilk 6 ay içerisinde bu yapılardan Türkiye Kanser Enstitüsü ve Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü'nün kuruluşuna öncelik verileceği duyuruldu. Ülke kaynaklarının verimli kullanılması adına, böyle bir yapı içerisinde yer alacak ve tercihli olarak desteklenecek kurumların belirlenmesinde ülkenin sağlık alanındaki öncelikleri, Ar-Ge faaliyetlerindeki birikimi, bilim insanı gücü ve alt yapısı ile seçilen alanlarda dünyadaki benzer kurumlarla rekabet gücü dikkate alınmak zorunda. Bununla birlikte, Türkiye'nin sağlık bilimleri alanında öncü rol oynayabileceği alanların belirlenmesi konusunda bir ön çalışma yapıldığına dair herhangi bir veriye ulaşılamadı ve kanunun gerekçesinde böyle bir çalışmaya atıf yapılmadı.

Sonuç olarak, yapılan tercihlerden, kanser hastalığının ülkemizin öncelikli sağlık sorunu olarak görüldüğü ve bu konudaki mevcut imkan ve birikimlerimizin Ar-Ge çalışmaları ile yenilikçi ürünler geliştirmeye en uygun alan olarak düşünüldüğü anlaşılıyor. Tüm dünyada aynı konuda çalışan araştırmacı sayısı ve araştırma desteklerinin büyüklüğü göz önüne alındığında, rekabet yönünden zorlu bir alanda çalışmaya başlandığı ve olumlu sonuçlar almanın zaman alacağı söylenebilir.

Aynı kapsamda, bölgesel olarak bir farklılık oluşturabileceğimiz ve tarihi birikimlerimizin de katkıda bulunabileceği enfeksiyon hastalıkları ve aşılar konusunda neden bir enstitü kurulmadığının ve öncelikli alanlar arasında düşünülmediğinin, özellikle sınırlı kaynaklarımızın verimli kullanılması açısından sorgulanmasında yarar var.

### Yönetim bürokrasi ağırlıklı

TÜSEB'in öncelikli görevleri arasında sağlık bilimleri alanındaki Ar-Ge faaliyetlerinin koordinasyonu ve desteklenmesi ilk sıralarda yer alıyor. Ülkemizde sağlık bilimleri alanında yürütülen Ar-Ge faaliyetlerini izleyecek, yönlendirecek ve destekleyecek bir üst yapının bulunmadığı göz önüne alındığında, TÜSEB'in önemli bir görev üstlenmesi bekleniyor.

Bununla birlikte, kanunla tanımlanan Yönetim Kurulu ve Yüksek Danışma Kurulu'nun bürokrasi ağırlıklı ve icraya dönük yapısı dikkate alındığında, bu hedefe varmanın çok güç olduğu söylenebilir. Her şeyden önce, Ar-Ge faaliyetlerini koordine etmeyi ve desteklemeyi amaçlayan bu kuruluşun bir 'Bilim Kurulu'nun olması gerekiyor.

Yurtdışındaki benzerlerinde, kurumun destekleyeceği araştırmaların türüne göre bağlı oldukları bakanlık ülkemizdeki Sağlık Bakanlığı ya da Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı eşdeğerleri de olsa, öncelikli olarak bilim insanlarından oluşan özerk bir yapılarının olduğu görülüyor. Ülkemizde Ar-Ge faaliyetlerinin yürütülmesi ve desteklenmesi TÜBİTAK başta olmak üzere, öncelikli

olarak kamu kaynakları kullanılarak yapılıyor.

### **Yönetim yapısı bilimsel projelerin değerlendirilmesi için uygun değil**

TÜSEB kanunu yürürlüğe girdikten sonra sağlık bilimleri alanında Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesinin nasıl yürütüleceği konusu açık değil. Bu kanun sonrasında sağlık bilimleri alanındaki Ar-Ge faaliyetlerini desteklemek görevi TÜSEB'e devredilecek ise, akademik ve endüstriyel Ar-Ge çalışmalarını ve yenilikleri desteklemekle görevli olan TÜBİTAK'ın Bilim Kurulu ve organizasyon şeması göz önüne alınarak TÜSEB yapılanmasının yenilenmesine ihtiyaç var.

Öngörülen yönetim yapılanması bilimsel projelerin değerlendirilmesi ve destek kararlarının verilmesine uygun değil. Özellikle başkanlık projeleri dahil, kamu kaynağı kullanılarak yapılacak ve tutarı 1 milyon TL'nin üzerindeki TÜSEB'in faaliyet alanı kapsamındaki Ar-Ge projelerine, Sağlık Bakanının başkanlık yaptığı yönetim kurulunun karar verecek olması, kurumun bilimsel özerkliği konusundaki tartışmaların her zaman gündemde kalmasına neden olacak.

TÜSEB, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi konusunda TÜBİTAK'ın görevlerini üstlenmeyecek ise, mevcut desteklerin kullanımı konusunda TÜSEB araştırmacıları ile üniversiteler ya da diğer araştırma merkezlerinden başvuran araştırmacılar arasında kaynakların kullanımındaki farklılıklara bağlı adaletsiz bir durumun ortaya çıkması söz konusu olacaktır.

Ülkemizde Ar-Ge konusunda bir ivme sağlanması arzulanıyorsa, TÜSEB bünyesindeki araştırmacılar için tanımlanmış olan tüm muafiyetlerin, aynı kamu kaynakları tarafından desteklenen tüm Ar-Ge faaliyetlerinde geçerli olmasını sağlayacak, bütün bilimsel araştırmaları ve yenilikçi çalışmaları benzer şekilde teşvik edici yeni yasal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç var.

### **Bakanlığa bağlı olması sorun yaratır**

Kurulmasına öncelik verilen merkezlerden birisi olan Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü yapılanma konusundaki sorunlar için güzel bir örnek oluşturuyor. Bu enstitünün öncelikli hedefi sağlık hizmetlerinin ve bu hizmeti veren kurumların akreditasyonunu yapmak olursa, hem Türk Akreditasyon Kurumu'na alternatif bir kurum oluşturması, hem de Sağlık Bakanlığı bünyesindeki kuruluşları da denetleyip akredite edecek bir kurumun bağımsız yapıda olmayıp, doğrudan bakanlığa bağlı olması sorunlara neden olacak.

Bu enstitünün mevcut yapılanma ile, Türk Akreditasyon Kurumu'na sağlık alanında akreditasyon konusundaki esasların belirlenmesi konusunda danışmanlık yapması beklenmeli ve akreditasyonu yapacak kamu ya da tüzel kişilerinin bağımsız kurumlar olarak kalmaları sağlanmalı.

Bununla birlikte, bu enstitünün toplum sağlığın korunması ve hastalıkların tedavileri alanında, Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu gibi geri ödeme kurumlarına danışmanlık yaparak, sağlık politikalarında tavsiye kararları oluşturmak, tedavi protokollerinin geliştirilmesini sağlamak ve tedavi hizmetlerinin sonuçlarının izlenmesini sağlamak gibi görevler üstlenmesinin uygun bir yapılanma ile çok başarılı sonuçlar vereceği söylenebilir.

İngiltere'de bulunan NICE (National Institute for Health and Care Excellence) kurumunun bu açıdan doğru bir örnek olduğu söylenebilir ve ülkemizde kurulacak benzer bir yapının sağlık alanında ülke kaynaklarının akılcı ve verimli kullanılması konusunda bilimsel temelli veriler üreten bir merkez olarak yararlı hizmetler vermesi beklenmeli.

Bu bağlamda, İngiltere'de sağlık hizmeti konusundaki araştırmaların koordine edildiği merkez (National Institute for Health Research) ile yenilikçi temel araştırmaların desteklediği kurumun (Medical Research Council) birbirinden ayrı olduğu, farklı bakanlıklar tarafından desteklenen, bilimsel ve idari özerkliğe sahip yapılanmalarının olduğu da hatırlanmalı.

### **Yapısal değişikliklere ihtiyaç var**

Son olarak TÜSEB bünyesinde 200 yataklı bir araştırma hastanesinin de kurulacağı ve bu merkezde Faz 2 ve Faz 3 klinik araştırmaların yürütüleceği yapılan açıklamalar arasında yer alıyor. Halen pek çok üniversite ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Faz 2 ve Faz 3 klinik araştırmaların yürütüldüğü biliniyor. Araştırma hastanelerinin işletim güçlükleri ve araştırma için gerekli hasta büyüklüğüne ve çeşitliliğine ulaşmanın büyük bir hizmet yükünü beraberinde getirdiği akıldan tutularak, böylesi bir kurumdaki öncelikli beklentilerin prelinik ve Faz 1 klinik araştırmaların yürütüldüğü bir merkez oluşturmak olduğu söylenebilir.

Ülkemizde Ar-Ge faaliyeti gösteren araştırmacıların ve çalıştıkları merkezlerin sayısının görece azlığı göz önüne alındığında, belki de öncelikli hedefin yeni bir araştırma hastanesi açmaktansa, İngiltere'de MRC tarafından farklı üniversiteler ile ortak olarak geliştirilip desteklenen merkezler ya da araştırma birimlerine benzer şekilde, üniversiteler ya da Eğitim ve Araştırma Hastaneleri bünyesinde TÜSEB tarafından desteklenen merkezler açmak olması çok daha akılcı olabilir ve sonuca daha erken ulaşmayı sağlayabilir.

Sonuç olarak, TÜSEB ülkemiz için umut vadeden bir kurum olarak kurulmuşsa da, hedeflenen sonuçlara varabilmesi için ciddi yapısal değişikliklere ihtiyacı var. Bu değişikliklerin en kısa zamanda gerçekleşmesi umuduyla, TÜSEB kurumunun ülkemiz için hayırlı olmasını ve sağlık bilimlerinde devlet, üniversite ve sanayi işbirliği ile, toplumumuz ve insanlık için yararlı çalışmalara zemin hazırlamasını diliyorum.